

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Національної академії

внутрішніх справ,

доктор юридичних наук,

професор

Руслан СЕРБИН

2026 р.

ВИСНОВОК

Національної академії внутрішніх справ про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Моїсеева Максима Геннадійовича «Основи методики розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя» поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 29 листопада 2022 р., протокол № 15

ВИТЯГ

з протоколу розширеного засідання кафедри кримінального процесу від 12 травня 2026 року

Присутні:

проректор: доктор юридичних наук, професор Тарасенко О.С.;

кафедра кримінального процесу: професор кафедри, доктор юридичних наук, доцент Іваницький С.О. (*голова засідання*); професор кафедри, доктор юридичних наук, доцент Соловійов Е.П.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор Зарубей В.В. (*науковий керівник*); професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Кулик М.Й.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Сухомлин Ю.В.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Заїка С.О.; аспірант кафедри Моїсеев М.Г.

кафедра криміналістики та судової медицини: завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Антошук А.О. (*рецензент*); професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Черноус Ю.М.; професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Юсупов В.В.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Комаринська Ю.Б.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор Мироська А.В.; доцент кафедри кандидат юридичних наук, доцент Патик Л.Л.;

кафедра криміналістики ННПП: доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Семенов В.В.;

кафедра кримінальної юстиції ННПП: завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Хахуцяк О.Ю.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Степанова Г.М. (*рецензент*);

Були присутні 5 доктори наук та 11 кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження аспіранта кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ Моїсеєва Максима Геннадійовича «Основи методики розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді Національної академії внутрішніх справ.

Слухали:

Аспірант Моїсеєв М.Г. доповів про результати дисертаційного дослідження. У доповіді ним було обґрунтовано насамперед актуальність обраної теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, здобувачем доведено до присутніх структуру роботи та основні її положення, сформульовано та обґрунтовано новизну, теоретичне та практичне значення.

Захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, забезпечення відновлення порушених прав, належне функціонування механізму правосуддя та гарантування доступу до нього є одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері національної безпеки й правопорядку. Реалізація цих завдань безпосередньо пов'язана з ефективністю діяльності органів та установ системи правосуддя, стабільністю функціонування їх інформаційної складової, надійністю автоматизованих систем, у межах яких здійснюється електронний документообіг, розподіл справ, збереження процесуальної інформації, облік і передавання даних.

Упровадження автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя суттєво вплинуло на підвищення ефективності судового адміністрування, прискорення обміну інформацією, прозорість процедур, доступність судових сервісів та загалом на цифровий розвиток правосуддя. Водночас електронне судочинство, функціонування автоматизованих систем документообігу, інтеграція баз даних, застосування електронного підпису, віддаленого доступу та мережевих сервісів об'єктивно зумовили появу нових криміналістично значущих загроз. Однією з таких загроз є незаконне втручання в роботу автоматизованих систем органів та установ системи правосуддя, яке посягає не лише на інформаційну безпеку, а й на нормальне функціонування правосуддя, принципи законності, достовірність електронного документообігу та довіру суспільства до судової влади.

Поряд із цим, необхідно додати, що в умовах інтенсивної цифровізації державного управління, а також на тлі воєнного стану, коли значна кількість управлінських і процесуальних процедур переноситься в електронне середовище, кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним втручанням у роботу автоматизованих систем, набувають підвищеної суспільної небезпеки. Їх специфіка полягає в тому, що такі посягання нерідко мають прихований

характер, вчиняються із використанням легітимних облікових записів, технічних засобів маскування, змін у конфігурації програмного забезпечення або маніпулювання електронними даними.

У свою чергу, це істотно ускладнює своєчасне виявлення факту втручання, встановлення його механізму, локалізації цифрових слідів, визначення кола причетних осіб та доказування причинно-наслідкового зв'язку між конкретними діями і наслідками для функціонування системи правосуддя. До числа типових проблем, що виникають під час розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя, слід віднести: складність виявлення самого факту несанкціонованого впливу на систему; труднощі у відмежуванні злочинного втручання від технічних збоїв, помилок адміністрування або неправомірних, але формально авторизованих дій користувачів; швидкоплинність і вразливість цифрових слідів; необхідність залучення спеціальних знань у сфері комп'ютерної техніки, телекомунікацій, захисту інформації та електронного документообігу; складність визначення меж відповідальності між службовими особами, адміністраторами систем, технічними працівниками й зовнішніми суб'єктами втручання. Аналіз слідчої та судової практики свідчить, що у процесі розслідування таких кримінальних правопорушень нерідко допускаються тактичні, організаційні та процесуальні помилки, пов'язані з несвоечасним оглядом технічних засобів, неправильним вилученням цифрових носіїв, неповною фіксацією електронної обстановки, помилками у формулюванні питань до експертів, недооцінкою значення мережевих журналів, резервних копій і метаданих. Усе це негативно позначається на результативності розслідування та подальшій перспективі судового розгляду. На противагу цьому особи, які вчиняють такі кримінальні правопорушення, зазвичай, добре орієнтуються у функціонуванні відповідних автоматизованих систем, порядку доступу до них та механізмах авторизації. За таких умов розроблення сучасної методики розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя є об'єктивно необхідним і має не лише теоретичне, а й прикладне значення.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним науковим дослідженням, у якому запропоновано методологічні основи розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя з урахуванням сучасного стану кримінального процесуального законодавства та практики діяльності органів кримінальної юстиції. У роботі обґрунтовано низку нових положень, висновків і рекомендацій, зокрема:

вперше:

– розроблено концептуальні засади криміналістичної методики розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя, що ґрунтуються на криміналістичній характеристиці таких елементів кримінального протиправного посягання, передбаченого ст. 376-1 КК України, як: особа правопорушника, предмет посягання, спосіб, обстановка та слідова картина, взаємозв'язок яких зумовлює

специфіку тактики збирання доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій;

– визначено перелік обставин, які підлягають встановленню на початковому етапі розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя: (1) обставини, пов'язані зі складом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376-1 КК України; (2) обставини, пов'язані з кримінальною процесуальною діяльністю й передбачені ст. 91 КПК України; (3) обставини, що не входять до предмета доказування, проте мають криміналістичне значення (умови функціонування автоматизованих систем, рівень захищеності інформації, доступи користувачів, технічні та організаційні вразливості, поведінкові та професійні характеристики причетних осіб);

– на основі диференціації завдань початкового етапу розслідування розроблено та науково обґрунтовано алгоритмізований порядок збирання стороною обвинувачення доказів учинення незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя, що передбачає проведення взаємоузгодженого комплексу слідчих (розшукових) дій, об'єднаних єдиним тактичним задумом (огляду, обшуку, допиту, призначення та проведення судових експертиз), із урахуванням специфіки виявлення, фіксації та дослідження цифрових слідів;

– розроблено алгоритм огляду електронного середовища у кримінальних провадженнях щодо незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя, який, на відміну від існуючих підходів, враховує використання віддалених механізмів доступу до системи за допомогою спеціального програмного забезпечення та орієнтований на виявлення слідів дистанційного підключення, керування обліковими записами, запуску сторонніх програмних компонентів, зміни мережевих параметрів і модифікації електронних даних.

Після закінчення доповіді аспіранта присутніми були поставлені наступні питання:

Комаринська Ю.Б.: Як Ви розумієте спосіб вчинення незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя?

Відповідь: Дякую за запитання. Спосіб вчинення незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя характеризується використанням різноманітних форм впливу на інформаційні ресурси таких систем, що можуть проявлятися у внесенні неправдивих відомостей, несвоєчасному внесенні інформації, несанкціонованих діях з електронними даними або інших видах втручання у функціонування системи. Встановлення конкретного способу вчинення кримінального правопорушення має важливе значення для формування слідчих версій, визначення кола причетних осіб та виявлення слідів протиправної діяльності у межах досудового розслідування.

Хахуцяк О.Ю.: У чому полягає особливість доказування у кримінальних провадженнях щодо незаконного втручання в роботу автоматизованих систем органів та установ системи правосуддя?

Відповідь: У кримінальних провадженнях щодо незаконного втручання в роботу автоматизованих систем органів та установ системи правосуддя доказування повинно охоплювати комплекс обставин, передбачених в ст. 91 КПК України, а також специфічні технічні та організаційні аспекти функціонування електронного судочинства. Саме встановлення цих обставин забезпечує формування належної доказової бази, правильну кримінально-правову кваліфікацію діяння та обґрунтованість процесуальних рішень.

Чорноус Ю.М.: Які найбільш значущі напрями взаємодії є взаємодія слідчого у вказаних провадженнях?

Відповідь: Дякую за запитання. Найбільш значущими напрями взаємодії є взаємодія слідчого з прокурором, оперативними підрозділами, спеціалістами та експертами у сфері комп'ютерної техніки, захисту інформації й телекомунікацій, а також з органами та установами системи правосуддя, суб'єктами технічного адміністрування, операторами електронних комунікацій та іншими особами, які можуть володіти інформацією, необхідною для встановлення обставин кримінального правопорушення.

Кулик М.Й.: Яке значення обшуку у вказаних провадженнях?

Відповідь: Дякую за запитання. Обшук повинен розглядатися як цілеспрямована пошуково-фіксаційна дія, спрямована не лише на виявлення окремих речей чи документів, а на відшукування всього арсеналу щодо підготовки, вчинення та приховування кримінального правопорушення. Практичне значення мають не тільки комп'ютери, мобільні телефони, флеш-накопичувачі чи серверне обладнання, а й засоби автентифікації, записані паролі, чорнові записи, службові документи, засоби зв'язку між співучасниками, а у разі корупційної складової – також предмети й документи, що підтверджують передачу неправомірної вигоди. У зв'язку з цим розроблено тактичні рекомендації щодо підготовки та проведення обшуку, які передбачають: визначення кола шуканих об'єктів із урахуванням механізму втручання; забезпечення раптовості; блокування можливості дистанційного знищення інформації; ізоляцію присутніх осіб від технічних пристроїв; правильну послідовність вилучення цифрових носіїв; а також обов'язкове залучення спеціаліста у випадках, коли існує ризик втрати або спотворення електронних доказів. Встановлено, що ефективність обшуку в цій категорії проваджень залежить передусім від здатності слідчого виявити записи, приховані технічні та інформаційні об'єкти, які зовні можуть не мати очевидного доказового значення, але фактично відображають підготовку, реалізацію або приховування незаконного втручання.

Головуючий: Є ще запитання? Немає. Переходимо до обговорення дисертації. Слово надається рецензентам.

Кандидат юридичних наук, доцент Антошук А.О.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій та масштабна цифровізація державних інституцій зумовили кардинальні зміни у функціонуванні органів та установ системи правосуддя. Автоматизовані системи нині є невід'ємною складовою судочинства – від електронного документообігу до реєстрів судових рішень і систем розподілу кримінальних проваджень між суддями. Разом із тим зростання залежності правосуддя від цифрової інфраструктури породжує принципово нові загрози, серед яких особливе місце посідає незаконне втручання в роботу автоматизованих систем. Саме тому актуальність дослідження зазначеної проблематики зумовлена низкою чинників.

Таким чином, формування науково обґрунтованої та практично орієнтованої методики розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя є нагальною потребою сучасної криміналістики й слідчої практики. Розробка такої методики, яку представив нам здобувач Моїсеєв Максим Геннадійович сприятиме підвищенню ефективності досудового розслідування, забезпеченню невідворотності покарання за кіберзлочини та зміцненню інформаційної безпеки судової гілки влади.

Науковий рівень дисертаційного дослідження та опублікованих праць М.Г. Моїсеєва відповідає встановленим вимогам до здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Дисертаційне дослідження за своїм змістом і науковим характером є дійсно першим в Україні комплексним науковим дослідженням, у якому запропоновано методологічні основи розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя з урахуванням сучасного стану кримінального процесуального законодавства та практики діяльності органів кримінальної юстиції. У роботі обґрунтовано низку нових положень, висновків і рекомендацій,

Результати дисертаційного дослідження опубліковано у фахових наукових виданнях України та апробовано на науково-практичних конференціях. Публікації відповідають предмету дослідження, сприяють розв'язанню поставлених у дисертації завдань і мають високий ступінь прикладної значущості.

У цілому дисертація являє собою системне, цілісне та комплексне дослідження, в якому відповідно до обраної мети і завдань здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано нове вирішення наукового завдання. Усі розділи роботи логічно поєднані й відбивають головну, на думку рецензента, національно-правову ідею, а саме розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя.

Зауваження, які були висловлені в ході попереднього рецензування, автором були повністю враховані.

Підсумовуючи наведене вище, слід зазначити, що дисертаційне дослідження Моїсеєва Максима Геннадійовича «Основи методики розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в

органах та установах системи правосуддя», подане на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані результати, що вирізняються новизною, за своїм змістом відповідає спеціальності 081 «Право» і вимогам МОН України та може бути рекомендовано до публічного захисту.

Кандидат юридичних наук, доцент Степанова Г.М. Актуальність обраної Максимом Геннадійовичем Моїсеєвим теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів і зумовлена як об'єктивними процесами цифровізації сфери правосуддя, так і появою нових кримінально-протиправних посягань, пов'язаних із функціонуванням автоматизованих систем у діяльності органів та установ системи правосуддя.

Сучасний етап розвитку держави характеризується активним впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій у сферу здійснення правосуддя, що знаходить своє відображення у функціонуванні електронного судочинства, автоматизованих систем документообігу, електронного розподілу судових справ, обліку процесуальних рішень та інших цифрових інструментів. Такі трансформації, безумовно, сприяють підвищенню ефективності, відкритості та доступності правосуддя, однак одночасно формують нові ризики, пов'язані з можливістю незаконного втручання у функціонування відповідних систем.

Особливої гостроти зазначена проблема набуває в умовах воєнного стану та загальної цифрової трансформації державного управління, коли значна частина процесуальних і управлінських процедур переноситься в електронне середовище. За таких умов автоматизовані системи стають не лише інструментом забезпечення правосуддя, а й об'єктом потенційних протиправних посягань, що можуть впливати на результати розподілу справ, зміну процесуальних даних, доступ до конфіденційної інформації та загалом на довіру до судової влади.

Водночас практика досудового розслідування свідчить про наявність істотних труднощів у виявленні, документуванні та доказуванні фактів незаконного втручання в роботу автоматизованих систем. Це обумовлено як специфікою таких правопорушень, що часто мають латентний характер, так і складністю роботи з цифровими слідами, необхідністю залучення спеціальних знань та відмежування злочинного втручання від технічних збоїв чи помилок адміністрування.

Попри наявність значної кількості наукових праць у галузі криміналістики, проблематика розслідування незаконного втручання саме в автоматизовані системи органів правосуддя досліджена фрагментарно. Більшість наукових розробок стосується загальних питань кіберзлочинності або окремих аспектів цифрових доказів, тоді як комплексна методика розслідування зазначеної категорії кримінальних правопорушень фактично не була предметом самостійного ґрунтовного дослідження.

У цьому контексті дисертація М. Г. Моїсеєва має не лише теоретичне, а й виразне прикладне значення, оскільки спрямована на формування системного підходу до організації та здійснення розслідування незаконного втручання в

роботу автоматизованих систем у сфері правосуддя, з урахуванням сучасного стану законодавства та правоохоронної практики.

Таким чином, обрана тема є науково обґрунтованою, соціально значущою та актуальною, відповідає сучасним викликам кримінальної юстиції, а також потребам практики органів досудового розслідування, що обумовлює доцільність і своєчасність проведеного дослідження.

Таким чином, дисертаційне дослідження М. Г. Моїсеєва є органічно інтегрованим у систему сучасних наукових і державних пріоритетів, що додатково підтверджує його актуальність, обґрунтованість та практичну значущість.

У цілому можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації М. Г. Моїсеєва, є достатньо обґрунтованими, логічно послідовними та такими, що мають як теоретичну цінність, так і прикладне значення для практики органів досудового розслідування.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання сформульованих у дисертації висновків і рекомендацій у діяльності органів досудового розслідування під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним втручанням у роботу автоматизованих систем, зокрема передбачених статтею 376-1 КК України. Запропоновані підходи можуть бути використані для підвищення ефективності виявлення, фіксації та дослідження цифрових слідів, визначення оптимальної тактики проведення слідчих (розшукових) дій, а також уникнення типових помилок у процесі досудового розслідування.

У цілому наукова новизна та практичне значення дисертації М. Г. Моїсеєва свідчать про самостійний характер проведеного дослідження, його відповідність сучасним потребам криміналістичної науки та практики, а також про наявність у роботі результатів, що можуть бути впроваджені у правозастосовну діяльність.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях.

Аналіз наукових праць М. Г. Моїсеєва дає підстави стверджувати, що основні положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, отримали належне відображення у публікаціях автора.

Таким чином, основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації М. Г. Моїсеєва, достатньою мірою відображені у наукових працях автора, що підтверджує належний рівень їх апробації та відповідність вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Зауваження, які були висловлені в ході попереднього рецензування, автором були повністю враховані.

Підсумовуючи наведене вище, слід зазначити, що дисертаційне дослідження Моїсеєва Максима Геннадійовича «Основи методики розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя», подане на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані результати, що вирізняються новизною,

за своїм змістом відповідає спеціальності 081 «Право» і вимогам МОН України та може бути рекомендовано до публічного захисту.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

доктор юридичних наук, професор Тарасенко О.С.; доктор юридичних наук, професор Черноус Ю.М.; доктор юридичних наук, професор Юсупов В.В.; доктор юридичних наук, доцент Іваницький С.О.

Моїсеєв М.Г. висловив виступаючим та всім присутнім подяку за позитивну оцінку його дисертаційного дослідження, за висловлені побажання та професійні поради, що сприятимуть вдосконаленню змісту та форми дисертаційної роботи та корекції його подальших науково-дослідних планів.

На основі результатів обговорення присутні на засіданні вирішили запропонувати такий:

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дослідження щодо дисертації Моїсеєва Максима Геннадійовича «Основи методики розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя»

Дисертація Моїсеєва Максима Геннадійовича «Основи методики розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя», яка подана на здобуття доктора філософії за спеціальністю 081 – Право, є цілісною, завершеною науковою працею.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, забезпечення відновлення порушених прав, належне функціонування механізму правосуддя та гарантування доступу до нього є одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері національної безпеки й правопорядку. Реалізація цих завдань безпосередньо пов'язана з ефективністю діяльності органів та установ системи правосуддя, стабільністю функціонування їх інформаційної складової, надійністю автоматизованих систем, у межах яких здійснюється електронний документообіг, розподіл справ, збереження процесуальної інформації, облік і передавання даних.

Упровадження автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя суттєво вплинуло на підвищення ефективності судового адміністрування, прискорення обміну інформацією, прозорість процедур, доступність судових сервісів та загалом на цифровий розвиток правосуддя. Водночас електронне судочинство, функціонування автоматизованих систем документообігу, інтеграція баз даних, застосування електронного підпису, віддаленого доступу та мережових сервісів об'єктивно зумовили появу нових криміналістично значущих загроз. Однією з таких загроз є незаконне втручання

в роботу автоматизованих систем органів та установ системи правосуддя, яке посягає не лише на інформаційну безпеку, а й на нормальне функціонування правосуддя, принципи законності, достовірність електронного документообігу та довіру суспільства до судової влади.

Згідно зі статистичною інформацією Офісу Генерального прокурора, до Єдиного реєстру досудових розслідувань упродовж 2020–2026 років внесено відомості про кримінальні правопорушення, передбачені ст. 376-1 КК України: у 2020 році – 30 кримінальних проваджень (повідомлень про підозру – 0), у 2021 році – 32 (2 підозри), у 2022 році – 46 (0 підозр), у 2023 році – 65 (19 підозр), у 2024 році – 42 (9 підозр), у 2025 році – 35 (3 підозри), а за чотири місяці 2026 року – 17 (1 підозра) [38].

Щодо результативності завершення досудового розслідування, у вигляді направлення обвинувальних актів до суду, встановлено такі показники: у 2020 році – 0 кримінальних проваджень (0 %), у 2021 році – 2 (6,2 %), у 2022 році – 0 (0 %), у 2023 році – 19 (29,2 %), у 2024 році – 9 (21,4 %), у 2025 році – 3 (8,5 %), у 2026 році – 1 (2,8 %).

Розрахунок середнього показника за досліджуваний період свідчить, що середній рівень направлення кримінальних проваджень до суду становить близько 9,7 %, що є вкрай низьким індикатором ефективності завершення досудового розслідування зазначеної категорії кримінальних правопорушень.

Отримані результати свідчать про наявність системної проблеми у діяльності органів досудового розслідування щодо забезпечення належної процесуальної результативності у провадженнях про кримінальні правопорушення, передбачені ст. 376-1 КК України.

Поряд із цим, необхідно додати, що в умовах інтенсивної цифровізації державного управління, а також на тлі воєнного стану, коли значна кількість управлінських і процесуальних процедур переноситься в електронне середовище, кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним втручанням у роботу автоматизованих систем, набувають підвищеної суспільної небезпеки. Їх специфіка полягає в тому, що такі посягання нерідко мають прихований характер, вчиняються із використанням легітимних облікових записів, технічних засобів маскування, змін у конфігурації програмного забезпечення або маніпулювання електронними даними.

У свою чергу, це істотно ускладнює своєчасне виявлення факту втручання, встановлення його механізму, локалізації цифрових слідів, визначення кола причетних осіб та доказування причинно-наслідкового зв'язку між конкретними діями і наслідками для функціонування системи правосуддя. До числа типових проблем, що виникають під час розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя, слід віднести: складність виявлення самого факту несанкціонованого впливу на систему; труднощі у відмежуванні злочинного втручання від технічних збоїв, помилок адміністрування або неправомірних, але формально авторизованих дій користувачів; швидкоплинність і вразливість цифрових слідів; необхідність залучення спеціальних знань у сфері комп'ютерної техніки, телекомунікацій, захисту інформації та електронного документообігу; складність визначення меж відповідальності між службовими

особами, адміністраторами систем, технічними працівниками й зовнішніми суб'єктами втручання. Аналіз слідчої та судової практики свідчить, що у процесі розслідування таких кримінальних правопорушень нерідко допускаються тактичні, організаційні та процесуальні помилки, пов'язані з несвоєчасним оглядом технічних засобів, неправильним вилученням цифрових носіїв, неповною фіксацією електронної обстановки, помилками у формулюванні питань до експертів, недооцінкою значення мережевих журналів, резервних копій і метаданих. Усе це негативно позначається на результативності розслідування та подальшій перспективі судового розгляду. На противагу цьому особи, які вчиняють такі кримінальні правопорушення, зазвичай, добре орієнтуються у функціонуванні відповідних автоматизованих систем, порядку доступу до них та механізмах авторизації. За таких умов розроблення сучасної методики розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя є об'єктивно необхідним і має не лише теоретичне, а й прикладне значення.

Теоретичне підґрунтя дисертації становлять наукові праці вітчизняних учених-криміналістів: Ю. П. Аленіна, А. О. Антошука, В. Д. Басая, І. В. Басистої, В. П. Бахіна, В. Д. Берназа, Г. П. Власової, В. І. Галагана, В. Г. Гончаренка, І. В. Гори, А. В. Іценка, Н. І. Клименко, І. І. Когутича, В. О. Коновалової, М. В. Корнієнка, В. С. Кузьмічова, В. К. Лисиченка, Є. Д. Лук'янчикова, В. Г. Лукашевича, В. В. Пясковського, М. В. Салтевського, О. Ю. Татарова, О. В. Таран, В. В. Тіщенко, П. В. Цимбала, М. С. Цуцкірідзе, К. О. Чаплинського, С. С. Чернявського, Ю. М. Черноус, Л. Д. Удалової, В. Ю. Шепітька, М. Є. Шумила, В. В. Юсупова та ін. Внесок указаних науковців у розвиток криміналістики, судової експертології та методики розслідування кримінальних правопорушень є безумовно вагомим. Водночас значна частина наукових положень формувалася за умов іншого рівня розвитку цифрових технологій, меншої інтегрованості автоматизованих систем у діяльність органів правосуддя, а також до істотного оновлення законодавства у сфері електронного судочинства й захисту інформації. Крім того, сучасний стан незаконного втручання в роботу автоматизованих систем характеризується новими способами реалізації злочинного наміру, використанням складних технічних рішень і дистанційних каналів доступу, що вимагає перегляду й уточнення традиційних методичних підходів.

Сьогодні для працівників органів досудового розслідування нагальною є потреба у використанні адаптованої криміналістичної методики розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя з урахуванням чинного законодавства, сучасної правоохоронної практики, специфіки роботи з цифровими слідами, залучення спеціальних знань та функціонування систем в сфері правосуддя в умовах воєнного стану. Саме такі обставини зумовили вибір теми дисертації, визначили її актуальність, теоретичну значущість і практичну спрямованість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до основних напрямів державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки, цифровізації правосуддя та протидії кіберзлочинності, затвердженої Законом

України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05 жовт. 2017 року № 2163-VIII. Робота відповідає Державній антикорупційній програмі на 2023–2025 роки (постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2023 року № 220); Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454), Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022–2026 роки (наказ МОН України від 3 лютого 2022 року № 109).

Тема дисертації затверджена Вченою радою НАВС 29 листопада 2022 року (протокол № 15), зареєстрована Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 1144, 2022 рік).

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у розробленні теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо формування та вдосконалення криміналістичної методики розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя, спрямованих на підвищення ефективності виявлення, розкриття та розслідування відповідних кримінальних правопорушень.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі *завдання*:

- розкрити теоретико-правові засади тлумачення поняття, ознак та функцій електронного судочинства в Україні;

- сформувати криміналістичну характеристику незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя;

- виокремити криміналістичну характеристику особи, яка незаконно втручається в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя;

- проаналізувати та виокремити обстановку та «слідову картину» незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя;

- визначити обставини, що підлягають встановленню під час розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя;

- окреслити основні аспекти взаємодії слідчого з іншими суб'єктами під час розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя;

- визначити особливості проведення огляду під час розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя;

- з'ясувати специфіку проведення обшуку під час розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя;

- надати рекомендації щодо проведення допиту під час розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя;

- розглянути засади використання спеціальних знань під час розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері діяльності органів досудового розслідування під час розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя.

Предмет дослідження – основи методики розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети в роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: *методи формальної логіки* (аналіз, синтез, дедукція, індукція, аналогія, абстрагування) надали можливість дослідити поняття, ознаки та функції електронного судочинства в Україні (підрозділ 1.1); виокремити організаційно-тактичні засади розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя (розділ 2). У дослідженні використано *спеціально-правові* методи: *порівняльно-правовий* – під час аналізу норм національного й іноземного законодавства, міжнародних договорів, наукових категорій, визначень і підходів (у всіх розділах дисертації); *системно-структурний* – для формування тактики проведення слідчих (розшукових) дій (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3); *метод системного аналізу* – для комплексного узагальнення елементів криміналістичної характеристики досліджуваного кримінального правопорушення (підрозділ 1.2); *статистичний* – з метою підтвердження теоретичних висновків даними державної та відомчої статистики, узагальнення результатів вивчення емпіричних джерел (у всіх розділах дисертації); *соціологічний* – у межах обґрунтування наукових висновків даними анкетування практичних працівників правоохоронних органів (у всіх розділах дисертації).

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні й аналітичні матеріали МВС України, НПУ, Офісу Генерального прокурора за 2020 – чотири місяці 2026 року; вироки Єдиного державного реєстру судових рішень за 2020 – чотири місяці 2026 року; дані, отримані внаслідок вивчення кримінальних проваджень, досудове розслідування в яких за ст. 376-1 КК України здійснювали протягом 2020–2025 років; результати анкетування 112 слідчих НПУ 36 прокурорів. Емпіричні дослідження проводили в усіх регіонах України. Використано власний практичний досвід автора на різних посадах Національної поліції України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним науковим дослідженням, у якому запропоновано методологічні основи розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя з урахуванням сучасного стану кримінального процесуального законодавства та практики діяльності органів кримінальної юстиції. У роботі обґрунтовано низку нових положень, висновків і рекомендацій, зокрема:

вперше:

– розроблено концептуальні засади криміналістичної методики розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя, що ґрунтуються на криміналістичній характеристиці таких елементів кримінального протиправного посягання,

передбаченого ст. 376-1 КК України, як: особа правопорушника, предмет посягання, спосіб, обстановка та слідова картина, взаємозв'язок яких зумовлює специфіку тактики збирання доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій;

– визначено перелік обставин, які підлягають встановленню на початковому етапі розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя: (1) обставини, пов'язані зі складом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376-1 КК України; (2) обставини, пов'язані з кримінальною процесуальною діяльністю й передбачені ст. 91 КПК України; (3) обставини, що не входять до предмета доказування, проте мають криміналістичне значення (умови функціонування автоматизованих систем, рівень захищеності інформації, доступи користувачів, технічні та організаційні вразливості, поведінкові та професійні характеристики причетних осіб);

– на основі диференціації завдань початкового етапу розслідування розроблено та науково обґрунтовано алгоритмізований порядок збирання стороною обвинувачення доказів учинення незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя, що передбачає проведення взаємоузгодженого комплексу слідчих (розшукових) дій, об'єднаних єдиним тактичним задумом (огляду, обшуку, допиту, призначення та проведення судових експертиз), із урахуванням специфіки виявлення, фіксації та дослідження цифрових слідів;

– розроблено алгоритм огляду електронного середовища у кримінальних провадженнях щодо незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя, який, на відміну від існуючих підходів, враховує використання віддалених механізмів доступу до системи за допомогою спеціального програмного забезпечення та орієнтований на виявлення слідів дистанційного підключення, керування обліковими записами, запуску сторонніх програмних компонентів, зміни мережевих параметрів і модифікації електронних даних;

удосконалено:

– поняття «електронне судочинство», зміст якого передбачає нормативно врегульовану систему організаційних, процесуальних та інформаційно-технологічних засобів, за допомогою яких забезпечується здійснення судової діяльності, електронна взаємодія суду з учасниками процесу, рух процесуальних документів, доступ до судової інформації, а також реалізація принципів доступності, гласності, відкритості і безпеки правосуддя;

– науково-методичні підходи до формування криміналістичної характеристики незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя, що ґрунтуються на системно-структурному та інформаційно-цифровому аналізі механізму кримінального правопорушення, відповідно до яких виокремлено та обґрунтовано криміналістично значущі елементи (особа правопорушника; предмет посягання; спосіб; обстановка; слідова картина), що сприяє всебічному, повному й об'єктивному вирішенню тактичних завдань досудового розслідування;

– напрями взаємодії під час розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя. В цьому контексті визначено необхідність розроблення та прийняття відомчого нормативно-правового акту – Інструкції про організацію взаємодії слідчих з правоохоронними органами, органами та установами системи правосуддя, а також іншими суб'єктами під час розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя;

– криміналістичні рекомендації щодо допиту свідків, заявників, підозрюваних та інших учасників у кримінальних провадженнях щодо незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя, з орієнтацією на встановлення не лише обставин технічного втручання, а й ознак корупційної обумовленості діяння, зокрема зацікавленості в зміні черговості розгляду справ, втручання в автоматизований розподіл (за допомогою «механізму каруселі/велосипеду»), коригуванні відомостей у системі чи створенні переваг для окремих учасників судового процесу;

дістали подальшого розвитку:

– характеристика слідової картини незаконного втручання в роботу автоматизованих систем у сфері правосуддя, що охоплює матеріальні (цифрові сліди несанкціонованого доступу до автоматизованих систем та інформаційних ресурсів органів і установ системи правосуддя; цифрові сліди внесення змін до інформації, що обробляється або зберігається в таких системах, а також порушення їх нормального функціонування) та ідеальні сліди (працівники органів та установ системи правосуддя – працівники, які безпосередньо або опосередковано спостерігали використання автоматизованих систем; особи, які виявили ознаки незаконного втручання чи повідомили про них; особи, що здійснювали технічне обслуговування або налаштування програмного забезпечення);

– наукові положення щодо тактики проведення обшуку у кримінальних провадженнях про незаконне втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя шляхом урахування впливу правового режиму воєнного стану, зростання кіберзагроз та необхідності протидії можливим формам дистанційного втручання, знищення або спотворення електронної доказової інформації, у тому числі в контексті кібердій, пов'язаних із збройною агресією РФ проти України;

– криміналістичні рекомендації щодо використання під час розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя спеціальних знань шляхом (а) надання консультацій і технічної допомоги; (б) призначення судових комп'ютерно-технічних експертиз, експертиз телекомунікаційних систем, технічного захисту інформації, документів, а в разі поєднання незаконного втручання з корупційними проявами – експертиз матеріалів, речовин та виробів, економічних, фоноскопичних та інших експертиз залежно від слідчої ситуації, що сприяє ефективному виявленню, фіксації, вилученню та дослідженню слідів і забезпеченню їх цілісності та автентичності.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані й викладені в роботі положення, висновки та пропозиції впроваджено у:

– *правозастосовну діяльність* – для вдосконалення процесу розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя (акт Головного слідчого управління НПУ від 27 березня 2026 року № 31231-2026);

– *освітній процес* – під час викладання навчальних дисциплін з криміналістики, підготовки навчально-методичних праць (акт Національної академії внутрішніх справ від 06 травня 2026 року № 143-ОП);

– *науково-дослідну діяльність* – для подальших досліджень проблем розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя (акт НАВС від 06 травня 2026 року № 144-нд).

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана автором самостійно. Усі сформульовані положення та висновки є результатом особистих досліджень автора. Окремі положення дисертації викладено у наукових статтях: «Криміналістична характеристика особи злочинця, що незаконно втручається в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя» та «Тактика проведення огляду під час розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя», підготовлені у співавторстві із В. В. Зарубей. Особистий внесок М.Г. Моїсеєва – 70 %.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та висновки дослідження оприлюднено в доповідях на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Кримінальне судочинство: права людини під час дії надзвичайного або воєнного стану» (м. Київ, 18 листопада 2022 р.); «Кримінальне процесуальне право на сучасному етапі розвитку України» (м. Київ, 27 жовтня 2023 р.); «Кримінальне судочинство: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Київ, 28 квітня 2023 р.); «Кримінологія і війна: екзистенційні виклики для України» (Київ, 6 листопада 2025 р.).

Публікації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено у 9 наукових працях, серед яких чотири статті – опубліковані у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – у закордонному юридичному виданні, а також у чотирьох тезах доповідей, опублікованих у збірниках науково-практичних конференцій, зокрема:

у яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Моїсеєв М. Г. Основні засади електронного судочинства у праві Європейського союзу та незалежній Україні: порівняльний аспект. *Публічне право*. 2022. № 4 (48). С. 167–174. DOI: <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2022-48-19>

2. Моїсеєв М. Г., Зарубей В. В. Криміналістична характеристика особи злочинця, що незаконно втручається в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя. *Knowledge, Education, Law*,

Management. 2024 № 8 (68). С. 122–132. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.8.17>

3. Моїсєєв М. Г. Криміналістична характеристика незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах правосуддя. *Юридичний вісник.* № 3, 2023. С. 265–277. DOI: <https://doi.org/10.32782/yuv.v3.2023.33>

4. Зарубей В. В., Моїсєєв М. Г. Тактика проведення огляду під час розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя. *Право.UA.* № 1. 2026. С. 274–278. DOI: <https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2026.1.36>

5. Моїсєєв М. Г. Обшук під час розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя. *Наукові інновації та передові технології.* № 4(56) 2026. С. 3331–3343. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-4\(56\)-3331-3343](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-4(56)-3331-3343)

6. Моїсєєв М. Г. Основні засади електронного судочинства в праві Європейського союзу. *Кримінальне судочинство: права людини під час дії надзвичайного або воєнного стану* : міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 18 листоп. 2022 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 215–218. URL : <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0c56ce37-2df4-48cb-b8d8-1d5fe007a70a/content>

7. Моїсєєв М. Г. Можливості застосування міжнародного досвіду щодо удосконалення електронного судочинства в Україні при запровадженні воєнного стану. *Кримінальне процесуальне право на сучасному етапі розвитку України* : матеріали круглого столу, присвяч. 40-річчю кафедри кримінального процесу (Київ, 27 жовт. 2023 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 282–286. URL : <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ece9dd4d-8e55-4ed1-bfae-ebb66a98894e/content#page=283&zoom=100,72,481>

8. Моїсєєв М. Г. Електронне судочинство в умовах воєнного стану. *Кримінальне судочинство: сучасний стан та перспективи розвитку* : міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 28 квіт. 2023 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 174–177. URL : <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/72b10f52-7185-4e4c-b36f-943b408c5f7b/content>

9. Моїсєєв М. Г. Особа правопорушника як елемент криміналістичної характеристики незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя. *Кримінологія і війна: екзистенційні виклики для України* : міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 6 листоп. 2025 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2025. С. 272–274.

Характеристика особистості здобувача. Моїсєєв Максим Геннадійович, народився 15 квітня 1997 року в м. Київ.

У 2021 році закінчив Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого за спеціальністю «Правознавство» (диплом магістра).

З вересня 2019 року працював секретарем судового засідання Шевченківського районного суду м. Києва.

З січня 2024 року працював на посаді оперуповноваженого Оболонського УП ГУНП у м. Києві.

З вересня 2024 року працював на посаді старшого інспектора з особливих доручень відділу аналітичної роботи та розвитку кадрового менеджменту Департаменту кадрового забезпечення Національної поліції України

З березня 2026 року призначений на посаду старшого оперуповноваженого з особливо важливих справ 3-го відділу 7-го управління Департаменту кіберполіції Національної поліції України.

У вересні 2022 року був зарахований до аспірантури Національної академії внутрішніх справ на заочну форму навчання та закріплена за кафедрою кримінального процесу.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана науковим стилем, українською мовою. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені стисло, точно, ясно та просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття. Дисертація оформлена згідно з вимогами МОН України.

Структура дисертації відповідає меті, завданням, предмету дослідження і вимогам Міністерства освіти і науки України та складається із вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Відповідність дисертації встановленим вимогам і визначеній спеціальності. Основи методики розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя є напрямом, який віднесено до спеціальності 081 – Право.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Моїсеєва Максима Геннадійовича «Основи методики розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Моїсеєва Максима Геннадійовича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами й доповненнями).

3. Рекомендувати дисертацію Моїсеєва Максима Геннадійовича «Основи методики розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 16, проти – немає, таких, що утримались – немає.

Головуючий –
професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, доцент

A handwritten signature in blue ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke extending to the right.

Сергій ІВАНИЦЬКИЙ